

SÖKANDE

Sveaskog Förvaltnings AB, 556016-9020
Torsgatan 4
105 22 Stockholm

Ombud: Advokat Viktor Falkenström
Advokatbolaget sjutton34 Karlstad AB
Dammbrovägen 3
691 50 Karlskoga

SAKEN

Tillstånd till utrivning av damm vid Haraldsjöns utlopp och anläggande av naturligt sjöutlopp i Haraldsjön, Skinnskatteberg Haraldsjö 1:1 i Skinnskattebergs kommun

Anläggnings-ID i Miljöboken: 75842
Avrinningsområde: Arbogaån
Koordinater (SWEREF99 TM): N: 6635044 E: 526777

DOMSLUT**Tillstånd**

Mark- och miljödomstolen lämnar Sveaskog Förvaltnings AB (sökanden) tillstånd enligt 11 kap. 19 § miljöbalken för att på fastigheten Skinnskatteberg Haraldsjö 1:1

1. riva ut samtliga dämmande delar av den befintliga regleringsdammen i utloppet av Haraldsjön
2. genomföra fyllning och pluggning vid dammutskovets läge
3. anlägga en ny utloppsfåra genom anslutningsdammen och vidare ner på en sträcka om ca 80 meter till Haraldsjöån och därav återställa sjöns utlopp till ett naturligt tillstånd.

Villkor

För den tillståndsgivna verksamheten ska följande villkor gälla.

Dok.Id 881373

Postadress	Besöksadress	Telefon	Expeditionstid
Box 69 131 07 Nacka	Sicklastråket 1	08-561 656 30 E-post: mmd.nacka.avdelning3@dom.se www.nackatingsratt.domstol.se	måndag – fredag 08:00–16:30

1. Arbetena ska utföras i huvudsaklig överensstämmelse med vad sökanden har uppgett och åtagit sig i målet.
2. Arbeten i vatten ska utföras under perioden juni–september för att begränsa skador på fiskreproduktion.
3. Arbeten i vatten ska utföras i samråd med sakkunnig inom fiskevårdsfrågor.
4. Arbetena ska utföras så att risken för körskador i och intill vattendraget undviks i möjligaste mån.
5. Betong som rivs ut ska provtas med avseende på sexvärt krom. Om halten sexvärt krom överskrider Naturvårdsverkets riktvärden för känslig markanvändning (KM) ska betongen transporteras bort till godkänd deponi.
6. Arbetsmaskiner som används i eller i närheten av åfåran ska vara försedda med slangbrottsventiler. Hydraulvätskor ska vara miljöanpassade enligt svensk standard SS 15 54 34 respektive SS 15 54 70 samt av RISE uppfylla kraven i respektive standard. Saneringsutrustning och oljelänsar ska finnas lätt tillgängliga på arbetsplatsen.
7. En handlingsplan för läckage av petroleumprodukter och förorenande ämnen ska upprättas inför byggstart.
8. Detaljplanering av tillfartsvägar, massupplag och åtgärdssträckor ska ske i samråd med sakkunnig inom naturvård och kulturmiljö.
9. Eventuella tillfälliga upplag ska ske inom särskild markerad area, dock minst 10 meter från vattenområde. Området ska avstädas efter användning.
10. Ett kontrollprogram ska upprättas i samråd med tillsynsmyndigheten.
11. Två årliga kontroller/besiktningar ska genomföras i syfte att kontrollera sättningar, erosion m.m. Besiktningarna ska utföras från arbetets färdigställande fram till utgången av tiden för oförutsedd skada. Övervakningsresultat och besiktningsprotokoll ska sammanställas och lämnas in till tillsynsmyndigheten årligen.
12. Inför detaljprojektering av planerade åtgärder ska fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar dokumenteras inom arbetsområdet. Detta i syfte att så långt möjligt begränsa kulturmiljöpåverkan av anläggningsåtgärderna. Denna dokumentation ska genomföras enligt de villkor och föreskrifter som fastställs inom ramen för en tillståndsprövsprocess enligt 2 kap. kulturmiljölagen.

13. Vid arbetena med att anlägga den nya utloppsfåran ska fiskesakkunnig och arkeolog/kulturmiljösakkunnig medverka, för att så långt möjligt genomföra åtgärden i form av ett utlopp som anpassas för lokalen för att uppnå ändamålsenlig funktion och minimera påverkan på kulturmiljön. Efter arbetenas genomförande ska besiktning och kontrollutlåtande av de sakkunniga ges in till tillsynsmyndigheten.

Tillstånd och dispens från naturreservatsföreskrifter (naturvårdsområdet Malingsbo-Kloten)

Mark- och miljödomstolen lämnar sökanden tillstånd enligt punkterna A.5 samt dispens enligt punkterna D.1, D.5 och D.9 i föreskrifterna för Malingsbo-Klotens naturreservat (naturvårdsområde). Beslutet upphör att gälla om den åtgärd som avses med dispensen inte har påbörjats inom två år från den dag då denna dom har fått laga kraft. Som villkor för dispensen ska följande gälla.

Villkor för tillstånd och dispens enligt naturreservatsföreskrifterna

Sökanden ska möjliggöra för allmänheten att besöka området, t.ex. genom att anlägga en spång eller motsvarande över det nya utloppet. Åtgärden ska ske i samråd med länsstyrelsen och vara utförd inom tre år från den dag då denna dom har fått laga kraft. Sökanden ska vidare i samråd med tillsynsmyndigheten genom informationsmaterial eller på annat sätt illustrera/visualisera (t.ex. genom skyltning) platsens kulturhistoria.

Ersättning

Mark- och miljödomstolen avslår Sverkestaåns regleringsförenings yrkanden om ersättning för förlorad reglerkraft.

Arbets tid

De arbeten som medgetts i denna dom ska vara utförda senast tre år från det att domen har fått laga kraft.

Oförutsedd skada

Om den vattenverksamhet som avses med tillståndet medför skada som mark- och miljödomstolen inte förutsett, får den skadelidande framställa anspråk på ersättning. Sådant anspråk ska för att tas upp till prövning framställas till mark- och miljödomstolen senast fem år räknat från arbetstidens utgång.

Prövningsavgift

Domstolen fastställer slutligt prövningsavgiften till 5 000 kr.

Rättegångskostnader

Sveaskog Förvaltnings AB ska ersätta Sverkestaåns regleringsförening för rättegångskostnader avseende ombudsarvode med 112 052 kr, jämte ränta enligt 6 § räntelagen (1975:635) från dagen för denna dom till dess betalning sker.

Innehåll

DOMSLUT	1
YRKANDEN M.M.	7
MOTPARTERNAS INSTÄLLNING	8
Skinnskattebergs kommun.....	8
Länsstyrelsen i Västmanlands län	8
Sverkestaån regleringsförening.....	9
Riddarhyttans hembygds- och intresseförening.....	9
ANSÖKAN.....	9
Bakgrund och orientering	9
Förutsättningar	10
Rådighet.....	11
Teknisk beskrivning	11
Miljöpåverkan	12
Strandskydd.....	13
Miljökvalitetsnormer	14
Särskilt om dom avseende vattentäkt och villkor om dämning i Haraldsjön	15
Miljökonsekvensbeskrivningen	16
VAD MOTPARTERNA HAR ANFÖRT	16
Skinnskattebergs kommun.....	16
Länsstyrelsen i Västmanlands län	17
Sverkestaån regleringsförening.....	19
Riddarhyttans hembygds- och intresseförening.....	20
SÖKANDENS BEMÖTANDE	21
DOMSKÄL.....	25
Sammanfattning	25
Målets handläggning	26
Rådighet.....	26
Miljökonsekvensbedömning.....	28
Rättsliga utgångspunkter för prövning av en ansökan om utrivning av en damm enligt 11 kap. 19 § miljöbalken – och gränsdragningen mot vattenverksamhet enligt 11 kap. 9 § miljöbalken.....	28
Mark- och miljödomstolens bedömning av tillåtligheten av ansökta åtgärder	32
Villkor.....	34
Tillstånd och dispens från föreskrifter för Malingsbo-Kloten naturreservat (naturvårdsområde)	35

Regleringsföreningens yrkande om ersättning.....	36
Arbets tid	37
Oförutsedd skada.....	37
Rättegångskostnader.....	37
Prövningsavgift	37

YRKANDEN M.M.

Sveaskog Förvaltnings AB (Sveaskog) har yrkat att mark- och miljödomstolen ska meddela tillstånd enligt 11 kap. 19 § miljöbalken till:

1. Utrivning av dammen vid Haraldsjöns utlopp.

Sveaskog har vidare yrkat att domstolen meddelar Sveaskog tillstånd enligt 11 kap. 9 § miljöbalken för följande vattenverksamheter kopplade till utrivningen:

2. Att genomföra fyllning och pluggning vid dammutskovets läge.
3. Att anlägga en ny utloppsfåra genom anslutningsdammen och vidare ner på en sträcka om cirka 80 meter till Haraldsjöån och därav återställa sjöns utlopp till ett naturligt tillstånd.

Sveaskog har vidare ansökt om att mark- och miljödomstolen ska

1. Fastställa arbetstiden för att genomföra ansökta åtgärder till tre år.
2. Fastställa tiden för oförutsedda skador till fem år efter arbetstidens utgång,
3. Godkänna den till ansökan bifogade miljökonsekvensbeskrivningen.
4. Fastställa prövningsavgiften till 5 000 kr.

Sveaskog har slutligen föreslagit att följande villkor ska gälla för sökt verksamhet:

1. Arbetena ska utföras i huvudsaklig överensstämmelse med vad sökanden har uppgett och åtagit sig i målet.
2. Arbeten i vatten ska utföras under perioden juni–september för att begränsa skador på fiskereproduktion.
3. Arbeten i vatten ska utföras i samråd med sakkunnig inom fiskevårdsfrågor.
4. Arbetena ska utföras så att risken för körsador i och intill vattendraget undviks i möjligaste mån.
5. Betong som rivs ut ska provtas med avseende på sexvärt krom. Om halten sexvärt krom överskrider Naturvårdsverkets riktvärden för känslig markanvändning (KM) ska betongen transporteras bort till godkänd deponi.
6. Arbetsmaskiner som används i eller i närheten av åfåran ska vara försedda med slangbrottsventiler. Hydraulvätskor ska vara miljöanpassade enligt svensk standard SS 15 54 34 respektive SS 15 54 70 samt av RISE uppfylla

kraven i respektive standard. Saneringsutrustning och oljelänsar ska finnas lätt tillgängliga på arbetsplatsen.

7. En handlingsplan för läckage av petroleumprodukter och förorenande ämnen ska upprättas inför byggstart.
8. Detaljplanering av tillfartsvägar, massaupplag och åtgärdssträckor ska ske i samråd med sakkunnig inom naturvård och kulturmiljö.
9. Eventuella tillfälliga upplag ska ske inom särskild markerad area, dock minst 10 meter från vattenområde. Området ska avstädas efter användning.
10. Ett kontrollprogram ska upprättas i samråd med tillsynsmyndigheten.
11. Två årliga kontroller/besiktningar ska genomföras med syfte att kontrollera sättningar, erosion m.m. Besiktningarna ska utföras från arbetets färdigställande fram till utgången av tiden för oförutsedd skada. Övervakningsresultat och besiktningsprotokoll ska sammanställas och lämnas in till tillsynsmyndigheten årligen.
12. Inför detaljprojektering av planerade åtgärder ska fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar dokumenteras inom arbetsområdet. Detta med syfte att så långt möjligt begränsa kulturmiljöpåverkan av anläggningsåtgärderna. Denna dokumentation ska genomföras enligt de villkor och föreskrifter som fastställs inom ramen för en tillståndprocess enligt 2 kap. kulturmiljölagen.
13. Vid arbetena med att anlägga den nya utloppsfåran ska fiskesakkunnig medverka. Efter arbetenas genomförande ska besiktning och kontrollutlåtande av fiskesakkunnig inges till tillsynsmyndigheten.

MOTPARTERNAS INSTÄLLNING

Skinnskattebergs kommun

Kommunen har tillstyrkt ansökan.

Länsstyrelsen i Västmanlands län

Länsstyrelsen har tillstyrkt ansökan och att miljökonsekvensbeskrivningen godkänns. Länsstyrelsen godtar samtliga föreslagna villkor, men har yrkat ytterligare villkor enligt följande:

13. Sökande ska möjliggöra för allmänheten att besöka området, till exempel genom att anlägga en spång eller motsvarande över det nya utloppet. Åtgärden ska ske i samråd med tillsynsmyndigheten och vara åtgärdad inom 2 år efter att tillståndet vunnit laga kraft.

Sökande ska genom informationsmaterial eller på annat sätt illustrera/visualisera (till exempel genom skyltning) platsens kulturhistoria. Informationsmaterialets innehåll och utformning ska godkännas av tillsynsmyndigheten.

Det av Sveaskog framställda villkor 13, som med anledning av ovannämnda villkor blir villkor 14, ska tillföras ett ytterligare stycke, alternativt utformas som ett eget villkor enligt följande:

Sjöutloppet ska utformas med brantare partier för att förhindra att svagsimmande fisk såsom gädda tar sig upp i Haraldsjön.

Sverkestaån regleringsförening

Regleringsföreningen har i första hand yrkat att ansökan ska avvisas, i andra hand har regleringsföreningen yrkat att den ska ogillas och i tredje hand, har regleringsföreningen yrkat, för det fall att ansökan inte avslås eller ogillas, att ersättning ska utgå till föreningen med 3 785 900 kr. Regleringsföreningen har vidare yrkat ersättning för rättegångskostnader med 112 052 kr, exklusive mervärdesskatt.

Riddarhyttans hembygds- och intresseförening

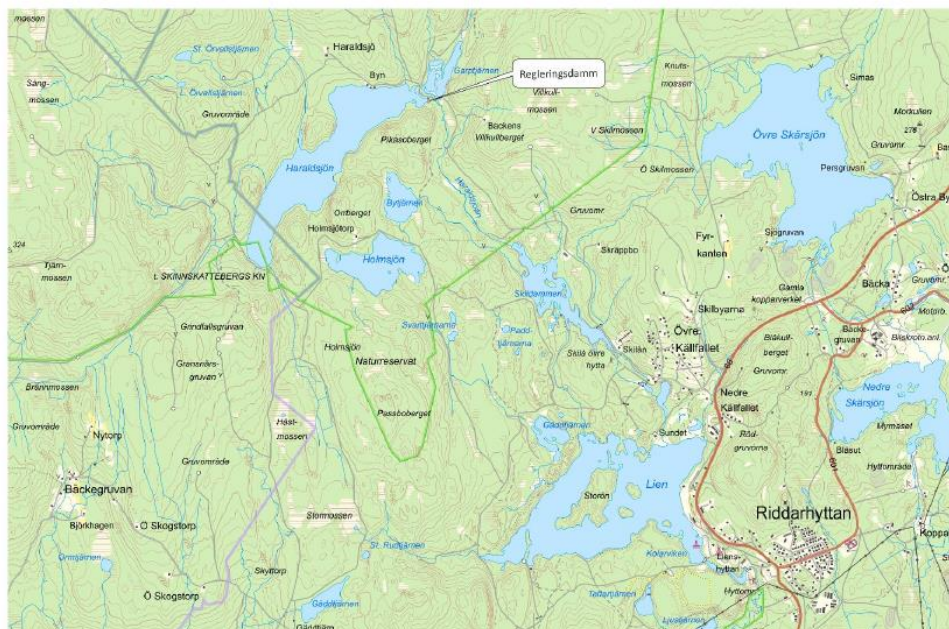
Hembygdsföreningen har yrkat att ansökan ska avslås. Om ansökan inte avslås har hembygdsföreningen yrkat att samrådet ska anses ogiltigt och ersättas av ett nytt samråd som vilar på korrekta förutsättningar.

ANSÖKAN

Bakgrund och orientering

Dammen i utloppet av Haraldsjöån har funnits sedan lång tid tillbaka. Exakt när dammen uppfördes är oklart, men det får anses visat genom tidigare prövningar att det var före år 1882. Dammen utgör ett vandringshinder och hindrar fisk och andra vattenlevande organismer att röra sig mellan Haraldsjöån och Haraldsjön. Den skapar också oregelbundna flöden i Haraldsjöån, där delar av åfåran löper risk att torka ut under torrperioder. Detta medför en påtagligt ökad risk att den hotade flodpärlmusslan, som finns i naturreservat längre ned i vattensystemet, ska ta skada

under torrperioder. Processen kring dammen har pågått sedan 2006 i dialog mellan länsstyrelsen, markägaren Sveaskog och Skinnskattebergs kommun. I dagsläget ska dammens reglering skötas av Skinnskattebergs kommun. Det har tidigare funnits en teori om att det naturliga utflödet ur Haraldsjön har avrunnit norrut, via en cirka 300 meter lång strömsträcka, och vidare ned till Garptjärnen. Efter genomförd ekolodning kan dock konstateras att sjöns naturliga utlopp torde ha legat cirka 20 meter vänster om läget för nuvarande regleringsdamm (sett ur strömningsriktningen) som ligger i en sprängd utloppsfåra. Återställningen av Haraldsjöns naturliga hydrologi kräver därmed utrivning av regleringsdammen, pluggning av det sprängda utloppet samt återställning av det naturliga sjöutloppet.

Utdrag ur miljökonsekvensbeskrivningen som visar var dammanläggningen är belägen. Avrinningsområde Arbogaån, huvudavrinningsområde Norrström.

Förutsättningar

Det förekommer inte några dammar uppströms Haraldsjödammen. Cirka 3,7 kilometer nedströms Haraldsjödammen ligger Skildammen. Ytterligare cirka 2,7 kilometer nedströms ligger Liens regleringsdamm. Den rättsliga statusen för dagens damm och vattenregleringen är troligen att det är frågan om en vattenverksamhet som pågår med stöd av s.k. äldre rättighet. Uppgifter kopplade till bygden vid Haraldsjön talar om att det ska ha funnits såväl kvarnar som vattenreglering för hyttor och smedjor. Dessa uppgifter har kontrollerats mot historiska kartor som inte har kunnat ge definitivt besked om att dammen funnits vid ett visst årtal. Så pass

mycket är dock känt att det får anses sannolikt att det är frågan om en anläggning och en vattenverksamhet som får sägas ha stöd i åtminstone urminnes hävd.

Rådighet

Dammen och huvuddelen av Haraldsjön är belägen på fastigheten Skinnskatteberg Haraldsjö 1:1, vilken ägs av Sveaskog. En mindre del av Haraldsjöns sydvästra ände tillhör fastigheterna Lindesberg Riddarskogen 1:2 och Skinnskatteberg Riddarhyttan 1:119. Två mindre fastigheter angränsar till sjöns norra strand: Skinnskatteberg Haraldsjö 1:5 och Skinnskatteberg Haraldsjö 1:6, vilka berörs genom att de är strandfastigheter. Samtliga dessa fastigheter ägs av Sveaskog. Sveaskog anser därför att för nu aktuell ansökan nödvändig rådighet föreligger genom ägandet av nämnda fastigheter.

Teknisk beskrivning

Anläggningen består av ett betongutskov med en spetlucka. På båda sidor av utskovet finns dammvallar som ansluter mot land. Över utskovet ligger en träbro. Betongutskovet utgör ett definitivt vandringshinder. Den tillståndssökta åtgärden består i att ett nytt sjöutlopp med en bredd på cirka 5 meter anläggs strax norr om dammläget. Den nya utloppsfåran kommer ha ett lopp på omkring 80 meter och med en medellutning på cirka 2 procent innan den ansluter till befintlig bäckfåra. Tröskelnivån för den bestämmande sektionen i det nya utloppet anläggs till nivån +193,20. Bottenförhållandena i det nya utloppet justeras med naturligt material i form av grus, sten- och blockmaterial. Hela den nyskapade åsträckan kommer biotopvårdas genom tillförsel av 60 m³ naturligt sten- och grusmaterial i fraktioner med diameter 0-300 millimeter. Även omkring 30 m³ större sten och block i fraktionerna med diameter 300-1000 millimeter behöver tillföras. Regleringsdammen rivs ut genom att betongutskovet bilas bort. Om halten sexvärt krom i betongen underskrider Naturvårdsverkets generella riktvärde för Känslig Markanvändning (KM) kan betongutskovet lämnas kvar. Läget för betongutskovet fylls sedan igen med erosionsbeständigt material. Arbetsområdet i vatten för anläggningen av det nya sjöutloppet och pluggningen av läget för betongutskovet omfattar totalt en areal på cirka 1000 m². Den befintliga regleringsdammen kan användas för att dämpa högflöden och kompensera för lågflöden genom aktiv

reglering. Det nya naturlika utloppet saknar helt reglerfunktion och avbördningen från Haraldsjön kommer helt bero på sjöns tillrinning. Det naturlika sjöutloppet och den biotopvårdade sträckan med tillförd sten och block medför en trögare avbördning av Haraldsjön. Men eftersom det nya utloppet blir bredare än det befintliga blir avbördningskapaciteten högre än den nuvarande och ska likna de naturliga förhållandena. Den nya bottentröskeln har vid beräkningar av vattennivåer vid olika flöden förlagts till nivå +193,20.

Karaktäristiska flöden i Haraldsjöns utlopp enl. SMHI		Med tröskelnivå +193,20 i utloppet ger beräknade vattenytor vid olika karaktäristiska flöden	
Flöde	m ³ /s	Flöde	vattenyta
HQ50	2,21	HQ50	+193,99
MHQ	1,16	MHQ	+193,78
MQ	0,25	MQ	+193,46
MLQ	0,03	MLQ	+193,28

Miljöpåverkan

Förändringarna bedöms genomgripande medföra positiva konsekvenser för miljöintressena. En ökad konnektivitet medför en spridningspotential för öring i systemet, vilket sekundärt ökar möjligheten för en spridning av den hotade flodpärlmusslan i Haraldsjöån - Forsån. Inga populationer av den hotade flodpärlmusslan bedöms i dag finnas i området direkt nedströms åtgärdsplatsen, varför ingen risk för att någon negativ påverkan genom grumling bedöms ske i avseende på detta. Vid genomgång av motstående intressen i närområdet kan det konstateras att planerad utrivning påverkar sjöns rekreationssyfte genom att sjön blir cirka 1 meter lägre jämfört med normalvattenståndet före avsänkningen som utfördes år 2022. Dispens krävs också från vissa av föreskrifterna för att kunna utföra planerade åtgärder. Med anledning av naturvårdsområdet Malingsbo-Kloten krävs att länsstyrelsen lämnar tillstånd/dispens för att:

- genom dämning, sprängning eller på annat sätt förändra vattendragens topografi eller sjöarnas avrinningsförhållanden
- göra åverkan på mark eller växtlighet t.ex. genom att gräva upp örter, fälla levande eller döda träd eller skada levande träd genom att bryta kvistar

- framföra snöskoter eller motorfordon på annat sätt än på särskilt markerade skoterleder
- köra bil eller annat motordrivet fordon annat än på vägar som är upplåtna för sådan trafik (Vägar som ej är upplåtna är markerade med förbudsskylt)
- sätta upp tavla, plakat, affisch, skylt eller därmed jämförlig anordning.

Länsstyrelsen har i samrådet begärt att domstolen även prövar dispensansökan från naturvårdsområdets föreskrifter i enlighet med 21 kap. 3 § miljöbalken.

De negativa konsekvenser av företaget som förväntas uppkomma är främst av kortsiktig karaktär och utgörs främst av grumling i vattendraget och lokala mindre markskador.

En arkeologisk undersökning utfördes på uppdrag av länsstyrelsen inom arbetsområdet i december 2022. Två dammvallar har registrerats som fornlämningar och en flottningskonstruktion har klassats till en övrig kulturhistorisk lämning. Föreslagna åtgärder innebär att båda dammvallarna kommer behöva öppnas upp i den norra delen varför tillstånd om ingrepp i fornlämning söks separat hos länsstyrelsen. Länsstyrelsen beslutade om tillstånd till ingrepp i fornlämning den 13 mars 2023.

Strandskydd

Strandskydd råder vid dammen och vattenområdena i dess närhet. Åtgärder som ska vidtas inom ramen för nu aktuell ansökan skulle därmed teoretiskt erfordra dispens. Sveaskog bedömer att sådan dispens inte krävs eftersom de ansökta åtgärderna endast tillfälligt hindrar eller avhåller allmänheten från att beträda det aktuella området och livsvillkoren för djur- och växtarter inte väsentligt negativt förändras. Det är uppenbart att åtgärderna inte strider emot strandskyddets syften. Tvärtom kommer aktuella åtgärder att öka allmänhetens tillgång till området och livsvillkoren för djur- och växtarter kommer att förbättras vilket medför att det sammantaget inte kan sägas vara frågan om dispenspliktiga åtgärder.

Miljökvalitetsnormer

De vattenförekomster som berörs av föreslagna åtgärder är i huvudsak

- 1) Haraldsjön (WA33298272)
- 2) Forsån: Sandån, Haraldsjöån mellan Lien och Haraldsjön (WA32952946)
- 3) Lien (WA68069464)
- 4) Forsån: Kvarnån, Forsån (WA35068902).

Ingen av vattenförekomsterna uppnår god ekologisk status. Normen för samtliga förekomster är god ekologisk status till 2027. De biologiska kvalitetsfaktorerna väger tyngst i bedömningen. Konnektivitet och hydromorfologiska förutsättningar påverkar indirekt de biologiska kvalitetsfaktorerna i form av möjligheter att förflytta sig mellan olika områden samt genom påverkan på habitatkvalitet. Planerade åtgärder bedöms medföra att möjligheterna att uppnå miljökvalitetsnormen förbättras. Planerade åtgärder innebär en minskad påverkan på kvalitetsfaktorn konnektivitet som uppkommer av befintlig regleringsdamm. När regleringen av sjön upphör och sjön återigen självregleras enligt de naturliga variationerna förbättras även kvalitetsfaktorn hydrologisk regim. Skapandet av ett nytt naturligt utlopp och pluggningen av betongutskovet förbättrar även kvalitetsfaktorn morfologiskt tillstånd. En återställning av vattenområdet till naturligt skick är i linje med EU:s ramdirektiv för vatten, samt nationellt beslutade miljökvalitetsmålen Levande sjöar och vattendrag, God bebyggd miljö och Ett rikt växt- och djurliv. Föreslagna åtgärder bidrar till att förbättra den ekologiska statusen i vattenförekomsterna Forsån: Sandån, Haraldsjöån mellan Lien och Haraldsjön och Haraldsjön och kommer därmed bidra positivt till arbetet med att uppnå gällande miljökvalitetsnorm.

Tabell 3. Redovisning av statusklassning för relevanta kvalitetsfaktorer i berörda vattenförekomster (VISS, 2022).

Vattenförekomst	Ekol. Status	Fisk	Konnektivitet	Hydrol. Regim	Morfologiskt tillstånd
Haraldsjön	Måttlig	Måttlig	Dålig	Otillfredsställande	Ej klassad
Forsån: Sandån, Haraldsjöån mellan Lien och Haraldsjön	Otillfredsställande	Otillfredsställande	Dålig	Otillfredsställande	Ej klassad
Lien	Måttlig	Måttlig	Dålig	Otillfredsställande	Måttlig
Forsån: Kvarnån, Forsån	Otillfredsställande	Måttlig	Dålig	Otillfredsställande	God

Särskilt om dom avseende vattentäkt och villkor om dämning i Haraldsjön

Dammen och pågående vattenreglering sker med stöd av urminnes hävd. I dom från Vattendomstolen vid Södertörns tingsrätt i mål nr VA 96/74 ansökte Skinnskattebergs kommun om lagligförklaring för en grundvattentäkt och om tillstånd för uttag av vatten m.m. för kommunal vattenförsörjning. Uttaget av vatten skulle dock medföra negativ påverkan på vattenföringen i sjön Lien och då det nedströms denna sjö fanns ett antal vattenkraftverk som bedömdes påverkas negativt av minskad vattenföring i Lien så uppstod i målet fråga om hur denna negativa påverkan skulle hanteras. Diskussioner mellan kommunen och kraftverksägarna mynnade ut i en lösning som innebar att kommunen skulle reglera dammarna vid Lien och Haraldsjön på visst sätt för att minska negativ påverkan. Domstolen kom att anse att detta var en tillfredsställande lösning och förordnade därför om ett särskilt villkor för frågan. Villkoret (3) har följande lydelse:

"Kommunen skall - i den mån så kan ske utan hinder av de vattenhushållningsbestämmelser som i övrigt må gälla - så reglera Lien och Haraldssjön att den förra efter 1.10 kan sänkas ca 40 cm före 1.4. och den senare under samma tidrymd ca 50 cm. Åläggandet avser ej större sänkning än att den ger ett magasin om 1 060 000 m³. Magasinstappningen skall under angivna tidrymd ske enligt instruktioner från Örebro läns elektriska förening. Skulle andra vattenhushållningsbestämmelser hindra den här förutsatta regleringen äger kraftverksintressenterna rätt till annan kompensation. Kan parterna icke överenskomma om sådan, äger envar av dem hänskjuta frågan till vattendomstolens prövning".

Sveaskog anser att villkoret innebär ett åtagande från kommunens sida gentemot nedströms liggande kraftverksägare. Det är fråga om ett kompensatoriskt villkor som medför att regleringen av vattnet minskar den negativa påverkan som kommunens vattenuttag medför. Detta är helt och hållet en fråga mellan kommunen och kraftverksägarna och inget som Sveaskog vare sig är bunden av eller kan påverka. Detta eftersom Sveaskog helt saknar rådighet över frågan om det kommunala vattenuttaget. Villkoret har således inte någon koppling eller påverkan på Sveaskogs ansökan om utrivning utan är en fråga som får hanteras av kommunen och kraftverksägarna.

Miljökonsekvensbeskrivningen

I sammanfattningen av inlämnad miljökonsekvensbeskrivning anges bl.a. följande. Regleringsdammen i utloppet av Haraldsjön utgör ett vandringshinder och hindrar fiskar och andra vattenlevande organismer att röra sig mellan Haraldsjöån och Haraldsjön. Den skapar också onaturliga flöden i Haraldsjöån, vilket riskerar att påverka den hotade flodpärlmusslan som finns längre ner i vattensystemet negativt. Detta bidrar till att berörda vattenförekomster inte uppnår god ekologisk status. Regleringsdammen saknar såvitt känt vattendom, men ska enligt domen för Lien Riddarhyttan vattenskyddsområde nyttjas av Skinnskattebergs kommun för att kompensera vattenkraftintressen längre nedströms för dricksvattenuttaget.

Dammägaren Sveaskog avser nu avsluta vattenverksamheten genom att riva ut dammen, plugga igen utskovet som leder till en sprängd utloppsfåra och anlägga ett nytt naturligt sjöutlopp ca 20 meter vänster om dammen (sett ur strömningsriktningen). Föreslagna åtgärder medför att fisk och andra vattenlevande organismer i högre utsträckning kommer kunna vandra mellan Haraldsjön och Haraldsjöån vilket innebär en minskad påverkan på kvalitetsfaktorn konnektivitet i sjöar samt konnektivitet i vattendrag. Haraldsjön kommer dessutom självregleras utan möjlighet till manuell reglering. Avrinningen från Haraldsjön kommer variera efter tillrinningen till sjön och dämningpåverkan kommer upphöra och Haraldsjöns nivåer återgå till de naturliga. Detta medför minskad negativ påverkan på kvalitetsfaktorn hydrologisk regim. Föreslagna åtgärder kommer främja miljökvalitetsmålen *levande sjöar och vattendrag* samt *ett rikt växt och djurliv*.

VAD MOTPARTERNA HAR ANFÖRT

Motparterna har i yttranden och vid huvudförhandling anfört bl.a. följande.

Skinnskattebergs kommun

Kommunen har anfört bl.a. följande. Vattendomen ger kommunen rätt att uppfordra vatten från en vattentäkt nedströms Haraldsjön. Kommunen tar inte vatten ur sjön Lien utan tar tillrinnande grundvatten som strömmar ner mot sjön Lien. Kommunen har inte tolkat det som att kommunen har rådighet över dammen. Villkoren 2 och 3 i domen avser att kompensera kraftverksintressenterna nedströms den förlust av

vatten som uppförandet av vatten ur tåkten innebär. Kommunen har läst av vattengången i sjön och reglerat dammen för att hålla vattenmagasin och reglera nivån i sjön Lien. Genom utrivning av dammen kommer kommunens möjligheter att reglera dammen att försvinna och villkor 3 i domen VA 96/74 angående regleringen blir verkningslöst. Utrivningen av dammen kommer inte påverka kommunens möjlighet till vattenuttag på något negativt sätt. Den produktionsförlust för kraftverksintressenterna som eventuell vattenbortledning befaras orsaka kan anses obetydlig. Dammen behöver löpande egentillsyn för regleringen och ligger relativt otillgängligt till. Vid ett antal höglödestillfällen har dammen spolats över vilket lett till skador på bl.a. intilliggande väg. Av säkerhetsskäl har dammen hållits avsaknt i väntan på åtgärd.

Länsstyrelsen i Västmanlands län

Kulturmiljö

När det gäller kulturmiljön kommer planerade åtgärder att minska möjligheten att förstå och avläsa kulturmiljön på platsen. Länsstyrelsen föreslår att sökanden ska möjliggöra för allmänheten att besöka området, till exempel genom att anlägga och underhålla en spång eller gångbro över vattendraget som en kompensationsåtgärd för att stärka kulturmiljön på platsen och i området. Den nuvarande dammens räcken, bro och regleringsanordningar kommer att avlägsnas vilket försvårar för allmänheten att besöka och röra sig i kulturmiljön. Åtgärden ska ske i samråd med tillsynsmyndigheten och vara åtgärdad inom två år efter att tillståndet vunnit laga kraft. Sökande ska genom informationsmaterial eller på annat sätt illustrera/visualisera (till exempel genom skyltning) platsens kulturhistoria. Informationsmaterialets innehåll och utformning ska godkännas av tillsynsmyndigheten.

Kulturmiljölagen saknar bestämmelser om kompensation. Det är däremot möjligt att tillstånd enligt miljöbalken förenas med villkor om särskilda åtgärder för att kompensera det intrång i allmänna intressen som vattenverksamheten medför. När det befintliga dammetskivet proppas igen och ett nytt inslag i form av naturlikt

sjöutlopp tillkommer förändras avläsbarheten i och förståelsen av platsens kulturhistoriska berättelse. Sveaskog har sökt och fått tillstånd till ingrepp i fornlämning med villkor om arkeologisk undersökning med syfte att undersöka och dokumentera fornlämningen som berörs. De av länsstyrelsen yrkade kompensationsåtgärderna avser att möjliggöra förståelsen av kulturmiljön som helhet och att kompensera för en minskad tillgänglighet som ingreppen medför. Det villkor som Sveaskog har föreslagit omfattas endast av dokumentation av fornlämningen, vilket ska och kommer att hanteras inom ramen för kulturmiljölagen.

Utformning av sjöutloppet

Utrivningen av dammen och upphörandet av den aktiva regleringen medför att Haraldsjön och Haraldsjöån återfår en naturlig flödesregim. Det bedöms som gynnsamt för öring och flodpärlmussla längre ner i vattensystemet. Den nya fåran bör utformas så att sjön får en hög grad av självreglering och att ett basflöde alltid rinner ut från sjön under lågflödesperioder. Genom utrivningen och anläggandet av den nya fåran kommer god status med avseende på kvalitetsfaktorn konnektivitet kunna uppnås. Detta innebär att de naturligt förekommande fiskarterna i systemet ska kunna passeras. Fåran bör därför i första hand utformas för starksimmande fiskarter, och då i första hand öring. Det är av vikt för Haraldsjöns särart att gädda inte kan passera upp i sjön eftersom arten aldrig funnits i sjön naturligt. Haraldsjön lär vara, om inte den enda, så en av få i dag naturligt gäddfria sjöar i Västmanlands län. Mot bakgrund av detta är det av synnerligen stor vikt att man hindrar, eller åtminstone synnerligen försvårar, för gäddan att passera upp i Haraldsjön vid och efter utrivningen av dammen. Det är möjligt att utforma utloppet med brantare partier som kan förhindra svagsimmande arter att ta sig upp i sjön, och det är möjligt utan att anlägga något som kan betraktas som vattenverksamhet. Det är inte tillräckligt att fiskesakkunnig ska övervaka.

Det är önskvärt att arbetet utförs utanför häckningssäsong för fåglar, dvs. helst under augusti–mars.

Sverkestaån regleringsförening

Kommunen innehar regleringsrätten, vilket framgår av dom den 9 oktober 1975, mål nr VA 96/74. Minnesanteckningar som lämnats in vid huvudförhandlingen indikerar att kommunen har förvärvat dämmningsrätten i Haraldsjön och att detta har legat till grund för domen från 1975. Till det kommer att regleringsföreningen har regleringsrätt inom av domstolen angiven regleringsamplitud. Vattenreglering vid Haraldsjön sker till förmån för regleringsföreningen. Eftersom annan än Sveaskog har regleringsrätten är inte Sveaskog saklegitimerad att bringa regleringen att upphöra. Ansökan ska på denna grund avvisas.

Utrivning är per definition att man river ut en vattenanläggning så att inverkan på vattenförhållandena upphör. Utöver att anläggningen här ska pluggas igen avser sökanden att göra schaktning om ca 80 meter, ny tröskel och ny lutning. Ingen vet hur det gamla sjöutloppet såg ut eller hur dess inverkan på vattenstånd och flöden i ån var. Det är därför omöjligt att se detta som ett återställningsarbete. Ansökan kan därmed inte anses som annat än en ny vattenverksamhet som ska tillståndsprövas. Det är inte möjligt att i samma mål ansöka om såväl rätt att utriva en vattenanläggning som rätt att vidta de för utrivningen nödvändiga skadeförebyggande åtgärderna eftersom de skadeförebyggande åtgärderna är en förutsättning för utrivningen. Detta framgår tydligt av Mark- och miljööverdomstolens praxis, se domstolens domar från den 11 oktober 2023 i mål nr M 8113-22 och M 10561-22. Någon utredning om naturliga nivåer och avbördning finns inte i målet. Det är helt okänt om de nivåer som uppkommer efter ansökta åtgärder motsvarar förhållandena före det att dammen anlades. Det är också helt okänt vilket flödesförlopp som uppkommer genom den nya sjötröskeln enligt ansökan. Det är således helt okänt om ansökta åtgärder medför att sjönivå och flöden ur Haraldsjön till någon del överensstämmer med de förhållanden som var före det att dammen anlades. Det kan därför inte vara fråga om något återställande av Haraldsjön eller dess utlopp.

Regleringsföreningen har genom domen i mål nr VA 96/74 tillförsäkrats en vattenvolym ur Haraldsjön. Kommunens och regleringsföreningens möjlighet till vattenreglering skulle upphöra vid ett bifall till ansökt vattenverksamhet. Den

vattenmängd som tillförsäkrats regleringsföreningen genom vattendomen har stort värde för regleringsföreningen. Regleringsföreningen är därför vattenrättslig sakägare. Vid vattenverksamhet ska den skada som verksamheten orsakar ersättas. Vattenreglering till förmån för vattenkraft sker vid dammen. Ett borttagande av dammen innebär att vattenreglering inte längre kan ske. Det innebär avsevärd skada för regleringsföreningen, vilken är en sammanslutning för de vattenkraftverk som har nytta av regleringen. Regleringsföreningen har som villkor i dom mål nr VA 96/74, tillförsäkrats en magasinvolym om 470 000 m³ vatten i Haraldsjön och 590 000 m³ i sjön Lien. Totalt 1 060 000 m³ under tiden den 1 oktober – 1 april. Oavsett om ansökan avser en utrivning eller en ordinär vattenverksamhet så föreligger ersättningsskyldighet för Sveaskog om den tillförsäkrade rätten rubbas. Redan i ansökan ska de ersättningsbelopp som sökanden erbjuder varje sakägare anges. Detta förutsätter i sin tur att en skadeutredning görs av sökanden. Sveaskog har vare sig gjort någon skadeutredning eller framställt något ersättningserbjudande. Regleringsrätten är en självständig rättighet, oberoende av vem som äger fastighet vid regleringsmagasinet.

Genom dom i mål nr VA 96/74 erhöll regleringsföreningen rätt till en magasinvolym på 1 060 000 m³/år. Värdet av denna volym är betydande. Värdet består dels i energivärdet dels i regleringsvärdet och eventuellt nätnytta, något som ökar alltmer eftersom en stor andel väderberoende kraft nu införs i kraftsystemet. Regleringsföreningen har enligt en detaljerad beräkning yrkat ersättning med totalt 2 178 000 kr + 108 900 kr + 1 499 000 kr, dvs. 3 785 900 kr för förlust av regleringsmöjligheten i Haraldsjön.

Riddarhyttans hembygds- och intresseförening

De dammvallar som är belägna på den aktuella platsen utgör numera fornlämningar. En nedströms dammen belägen flottningslämning har också registrerats som övrig kulturhistorisk lämning. Dessa fornlämningar och den övriga kulturhistoriska lämningen har tillkommit efter en arkeologisk utredning i december 2022. Samrådsunderlaget som samrådskretsen fick del av i maj 2022 har därför varit bristande. I underlaget heter det att dammen ligger på god distans från närmsta registrerade fornlämning. Samrådet vilar sålunda på inaktuella förutsättningar och

kan inte läggas till grund för ett beslut. Samrådsunderlaget var för övrigt missvisande redan när det utarbetades eftersom det ingenstans nämndes att man redan 2018 ansåg att området med dammen och de intilliggande flottningslämningarna var kulturhistoriskt särskilt värdefullt och aktuellt för att bedömas som fornlämning enligt kulturmiljölagen.

Det är viktigt att vattenflödet är jämnt. För några år sedan hade regleringen inte skett på önskvärt sätt och det medförde att en hytta från 1400-talet förstördes. Det är viktigt att detta sköts på sådant sätt att fornlämningar som finns bevaras så gott det går. Målet är att fornminnet bevaras i den utsträckning att man fortfarande efter eventuell utrivning kan gå till sjön och se hur det såg ut. Med hjälp av skyltning men även i naturen ska det gå att fortsatt se fornminnet.

SÖKANDENS BEMÖTANDE

Sveaskog har i bemötande av inkomna yttranden och vid huvudförhandlingen anfört bl.a. följande.

När det gäller naturvårdsområdet påverkas inte det på något sätt som innebär att dispens krävs. Åtgärden strider inte mot föreskrifterna för naturvårdsområdet.

Sverkestaåns regleringsförening

Sveaskog kan inte vitsorda vad regleringsföreningen har anfört om värden och volymer.

Villkor 3 i domen från 1975 är ett kompensatoriskt villkor som inte ger någon regleringsrätt. Det är ett grundläggande problem vid utrivningar att veta hur det såg ut innan. Det går inte att veta och frågan är hur man då ska göra – att ta bort allt som bär mänsklig hand är inte önskvärt. Även om det generellt finns behov av regleringsmagasin i samhället är det inte Sveaskogs ansvar att hålla med regleringsmagasin för nedströms liggande kraftverk. Det finns inte heller något anspråk från regleringsföreningen att ta över dammen.

Det som är centralt vid bedömningen av om det är fråga om en utrivning eller inte är om någon annan vattenanläggning sätts i den tidigare anläggningens ställe. I detta fall gäller att det inte avses anläggas en ny anläggning i stället för dagens damm. I stället avses dammen helt utrivas och därefter ska åtgärder vidtas för att säkerställa ett så naturligt utlopp från Haraldsjön som möjligt. Åtgärden syftar till att så långt som möjligt återskapa naturliga förhållanden och se till att någon vattenanläggning inte kvarstår på platsen. Det är därmed fråga om en utrivning. Något syfte att ha kvar dämmande funktion finns inte alls för den nu aktuella ansökan för dammen vid Haraldsjön. Syftet är att avsluta den pågående vattenverksamheten och återställa den plats där dammen i dag ligger till ett så naturliknande tillstånd som möjligt. Åtgärderna syftar alltså enbart till att Haraldsjön ska återfå de funktioner som sjön hade innan dammen anlades. Någon reglering kommer inte att kvarstå utan sjön kommer till fullo att reagera naturligt med de variationer som uppstår under året. Några likheter på det sätt som regleringsföreningen påstår med avgörandena från Mark- och miljööverdomstolen i mål nr M 8113-22 och M 10561-22 föreligger inte.

När det gäller regleringsföreningens krav om ersättning och de villkor som enligt dom i mål nr VA 96/74 gäller för kommunens uttag av vatten som fortsatt är pågående så saknar den nu aktuella ansökan helt koppling till det kommunala vattenuttaget. Det är Skinnskattebergs kommun som är sökande för uttaget av vatten och det är fortsatt kommunen som än i dag bedriver denna verksamhet. Det finns således inte någon koppling mellan Sveaskog och de frågeställningar som knyter an till det kommunala uttaget av vatten. Frågor kopplade till domen VA 96/74 kan därför inte prövas inom ramen för nu aktuell ansökan. Regleringsföreningen har i stället att rikta sina krav mot kommunen eftersom kommunen är verksamhetsutövare för vattenuttaget.

Den ringa påverkan som utrivningen av dammen vid Haraldsjön kan leda till nedströms medför ingen rätt till ersättning.

Bestämmelsen i 22 kap. 1 a § miljöbalken om att det i en ansökan ska anges de belopp som sökanden erbjuder varje sakägare gäller enbart vid ansökningar om

vattenverksamhet, inte vid ansökningar om utrivning. För utrivning finns en särskild regel om möjligheter till ersättning i 31 kap. 19 § miljöbalken som möjligen kan komma i fråga. Dessutom har regleringsföreningen enbart status som processuell sakägare i målet, inte materiell sakägare. Därmed är 22 kap. 1 a § miljöbalken inte heller tillämplig. Slutligen har Sveaskog yrkat att tiden för oförutsedd skada sätts till fem år efter arbetstidens utgång. Denna tidsram är väl tilltagen och ger regleringsföreningen goda möjligheter att efter genomförd utrivning analysera konsekvenserna av utrivningen och bedöma om det finns en negativ påverkan som går att koppla till utrivningen. Således finns alla möjligheter att beakta de frågeställningar som regleringsföreningen har framställt, men i stället via tiden för oförutsedd skada.

Sveaskog bestrider alltså regleringsföreningens ersättningskrav. Beloppet kan vare sig i sin helhet eller i dess beståndsdelar vitsordas som skäligt i och för sig. Grunden för denna inställning är i första hand att Sveaskog inte är rätt part för de framställda kraven, utan alla krav som kopplar till det kommunala vattenuttaget ska riktas mot Skinnskattebergs kommun. I andra hand utgörs grunden av att den negativa påverkan som kan tänkas uppstå av utrivningen av Haraldsjön är så marginell att det inte kan ge upphov till någon ersättningsgill skada. Detta utgör även grund för att yrkat belopp inte kan vitsordas som skäligt i och för sig.

Det framställda yrkandet för rättegångskostnader från regleringsföreningen medges.

Riddarhyttans hembygds- och intresseförening

Eftersom kulturmiljölagen är parallell lagstiftning till miljöbalken så ska de båda lagarnas regler hanteras samtidigt. Kulturmiljölagen är exklusiv i sin hantering av kulturmiljörelaterade frågor och det medför i praktiken att det inte annat än i ringa och mera allmän omfattning är möjligt för domstolen att hantera kulturmiljöfrågor inom ramen för aktuell ansökan. De frågeställningar som hembygdsföreningen har tagit upp i yttrandet kommer att hanteras inför genomförande av utrivningen.

Hembygdsföreningens påstående om att samrådet ska anses ogiltigt och ersättas av

ett nytt samråd får tolkas som ett yrkande om att den inlämnade miljökonsekvensbeskrivningen inte ska godkännas. Detta bestrids.

Länsstyrelsen i Västmanlands län

De åtgärder som länsstyrelsen anser ska genomföras vid utrivningen som handlar om kulturmiljön är i sin helhet frågor som bäst hanteras inom ramen för kulturmiljölagen. Ett villkor som klargör detta kan möjligen övervägas i detta fall och då föreslås följande villkor:

Inför detaljprojektering av planerade åtgärder ska fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar dokumenteras inom arbetsområdet. Detta med syfte att så långt möjligt begränsa kulturmiljöpåverkan av anläggningsåtgärder. Denna dokumentation ska genomföras enligt de villkor och föreskrifter som fastställs inom ramen för en tillståndsprocess enligt 2 kap. kulturmiljölagen.

När det gäller utformningen av utloppet från sjön hanteras frågan enklast genom ett tillkommande villkor enligt följande:

Vid arbetena med att anlägga den nya utloppsfåran ska fiskesakkunnig medverka. Efter arbetenas genomförande ska besiktning och kontrollutlåtande av fiskesakkunnig inges till tillsynsmyndigheten.

Det går inte att göra den typ av begränsning som länsstyrelsen vill ha i det nya sjöutloppet. Skulle detta göras medför det att någon form av hinder måste byggas in i sjöutloppet och då är det inte längre frågan om åtgärder som enbart handlar om att återställa platsen till naturlika förhållanden. Utan då är det fråga om anpassningar för att minska påverkan vid en utrivning och detta skulle kunna göra att det bedöms som att fokus för talan har skiftat från utrivning till ändring av en vattenverksamhet. Fokus för nu aktuell ansökan är att helt och hållet att avsluta den pågående vattenverksamheten via utrivning och därmed kan inte den typ av åtgärder som länsstyrelsen föreslår genomföras. Sveaskog bestrider således att anpassningar ska göras så att gädda inte kan passera i det nya sjöutloppet.

DOMSKÄL

Sammanfattning

Sökanden har i egenskap av fastighetsägare och underhållsansvarig för dammen den rådighet som krävs för att ansökan ska kunna prövas i sak. De formella förutsättningarna för bedömning av miljökonsekvenser enligt 6 kap. miljöbalken är också uppfyllda.

Aktuell ansökan ryms inom ramen för en prövning enligt 11 kap. 19 § miljöbalken om utrivning och det blir inte fråga om en ny tillståndspliktig anläggning enligt 11 kap. 9 § miljöbalken. Denna bedömning vilar särskilt på att anläggningens funktion – att återskapa ett naturligt utlopp – är en del av utrivningsåtgärden som sådan och inte innebär att regleringsdammens dämmande funktion ersätts. I stället återskapas en naturlig avbördning från sjön till nedströms belägna vattendrag och sjöar. Utrivning av vandringshinder är i grunden en positiv åtgärd för miljön och åtgärderna ökar förutsättningarna för att klara god ekologisk status för särskilt berörda vattenförekomster; Haraldsjön och Haraldsjöån. Kulturmiljön utgör inte hinder för tillstånd, men ska beaktas villkorsvis.

Tillstånd ska därför lämnas med de villkor som framgår av domslutet. Dessa är i huvudsak i linje med sökandens slutliga villkorsförslag, dock med precisering bl.a. om att fiskesakkunnig och arkeolog/kulturmiljösakkunnig ska delta vid arbetena med att anlägga den nya utloppsfåran. Detta för att så långt möjligt utföra åtgärden i form av ett utlopp som både anpassas för lokalen för ändamålsenlig funktion – och samtidigt minimerar påverkan på kulturmiljön. Det bedöms dock inte som relevant att enligt länsstyrelsens yrkande särskilt anpassa utloppet för att försvåra för passage av gädda och andra svagsimmande arter. Tillstånd/dispens ska även lämnas från föreskrifterna för Malingsbo-Kloten naturvårdsområde, med villkor om allmänhetens möjlighet att besöka området och förstå dess historia.

Nu aktuell ansökan innebär inte i sig någon skada för regleringsföreningen i form av förlust av reglerkraft, varför föreningens ansökan om ersättning ska avslås. Arbetstid och tid för oförutsedd skada ska bestämmas enligt sökandens yrkanden.

Målets handläggning

Ansökan kom in till domstolen den 12 april 2023 och kungjordes den 9 maj 2023. Därefter har bl.a. kommunikering mellan parterna skett; i den senare delen av handläggningen enligt en upprättad tidsplan. Mark- och miljödomstolen har den 23 april 2024 hållit huvudförhandling och syn i målet.

Rådighet

Mark- och miljödomstolen bedömer att sökanden i egenskap av fastighetsägare och underhållsansvarig för dammen har den rådighet som krävs för aktuell ansökan. De närmare skälen för detta är följande.

För att få bedriva vattenverksamhet ska verksamhetsutövaren ha rådighet över vattnet inom det område där verksamheten ska bedrivas. Var och en råder över det vatten som finns inom hans fastighet. Man kan också få rådighet genom en upplåtelse av fastighetsägaren eller, enligt vad som är särskilt föreskrivet, genom förvärv tvångsvis. Vidare har den som vill bedriva vattenverksamhet för detta ändamål rådighet om vattenverksamheten innebär vattenreglering. Med vattenreglering avses ändring av vattenföringen i ett vattendrag till förmån för annan vattenverksamhet (se 2 kap. 1–2 och 4 §§ lagen [1998:812] med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet och 11 kap. 5 § miljöbalken).

I förarbetena till 11 kap. 19 § miljöbalken anges att behöriga att ansöka om utrivning av en vattenanläggning är anläggningens ägare och den som annars fullgör underhållsskyldigheten (se prop. 1997/98:45 del 2 s. 141).

Inledningsvis konstaterar mark- och miljödomstolen att den åberopade domen från Vattendomstolen vid Södertörns tingsrätt den 9 oktober 1975 i mål nr VA 96/74 avser lagligförklaring och tillstånd för en vattentäkt bestående av två brunnar belägna på fastigheten Skilån 3:1 intill sjön Lien. Av villkor 3 i tillståndet framgår att kommunen ska reglera Lien och Haraldsjön genom sänkning i viss omfattning mellan den 1 oktober och 1 april, i den mån så kan ske utan hinder av de vattenushållningsbestämmelser som i övrigt må gälla. Mark- och miljööverdomstolen har i dom den 23 juni 2020, mål nr M 2842-19, instämt i mark- och miljödomstolens

bedömning att domen från 1975 inte kan tolkas på så sätt att den medför ett tillstånd att reglera vattenståndet i Haraldsjön genom dammverksamheten. Mark- och miljödomstolen angav i sin dom den 20 februari 2019 i mål nr M 8359-18 bl.a. följande skäl i denna del.

Domstolen kan konstatera att den aktuella domen från Vattendomstolen vid Södertörns tingsrätt från den 9 oktober 1975 i mål nr VA 96/74 avser lagligförklaring och tillstånd för en vattentäkt bestående av två brunnar belägna på fastigheten Skilån 3:1 intill sjön Lien som markerats på en till domen tillhörande karta. Tillståndsmeningen anger bl.a. en rätt för kommunen att ur vattentäkten uppfordra 4 100 m³ vatten per dygn i medeltal per år, intet dock mer än 6 200 m³ under ett och samma dygn. För det aktuella tillståndet gäller bl.a. villkoret (tredje punkten) att kommunen ska – i den mån så kan ske utan hinder av de vattenhushållningsbestämmelser som i övrigt må gälla – så reglera Lien och Haraldsjön att den förra efter 1.10 kan sänkas ca 40 cm före 1.4 och den senare under samma tidsrymd ca 50 cm.

Enligt mark- och miljödomstolens uppfattning syftar det aktuella villkoret till att kompensera kraftverksintressenterna nedströms den förlust av vatten som uppfordrandet av vatten ur täkten intill Liensjön innebär. Domstolen konstaterar att villkoret visserligen nämner en skyldighet för kommunen att reglera Haraldsjön som en sådan möjlig kompensationsåtgärd. Tillståndsmeningen i domen avser dock endast en rätt att uppfordra vatten från en vattentäkt belägen nedströms från Haraldsjön. Enligt domstolens mening kan den aktuella domen därför inte tolkas på så sätt att den medför ett tillstånd att reglera vattenståndet i Haraldsjön genom den i målet aktuella dammverksamheten. Det innebär att länsstyrelsen inte har varit förhindrad att meddela vitesföreläggandet på grund av den aktuella vattendomen.

Mark- och miljödomstolen finner inte skäl att göra någon annan bedömning av domen från 1975 än vad som redovisas ovan. Det aktuella villkoret är alltså att betrakta som ett slags kompensationsvillkor och domen i mål nr VA 96/74 kan inte anses ge någon regleringsrättighet, eller skyldighet, för dammen i Haraldsjön.

Mark- och miljööverdomstolen har i avgörandet MÖD 2022:21 ansett att det krävs att dammägare erhåller tvångsrätt enligt 28 kap. 10 § första stycket 4 miljöbalken för utrivning av damm som ligger på annans fastighet. Någon sådan rättighet har inte uppvisats i målet. Se även slutligt beslut den 26 april 2024 i mål nr M 7988-22 där Mark- och miljööverdomstolen bl.a. uttalar att det får anses tveksamt om det är möjligt att få tvångsrätt för åtkomst och förfoga över annans anläggning när någon vare sig är fastighetsägare eller dammägare och kommer fram till att rådighet saknas för där aktuell sökande, trots viss tvångsrätt, se beslutet s. 10 f.

Sammanfattningsvis innebär domen i mål nr VA 96/74 inte någon regleringsrätt avseende dammen i Haraldsjön. Det har inte heller framkommit att det finns någon annan sådan rättighet som innehas av annan. Med hänsyn till detta, till att sökanden är ägare av fastigheten Haraldsjö 1:1 där dammen ligger och till att aktuella åtgärder utgör led i att sökanden – såsom underhållsansvarig för dammen enligt 11 kap. 17 § miljöbalken – avslutar verksamheten med vattenreglering, har sökanden den rådighet som krävs för verksamheten. Ansökan ska därför prövas i sak.

Miljökonsekvensbedömning

Domstolen bedömer att de formella förutsättningarna för bedömning av miljökonsekvenser enligt 6 kap. miljöbalken är uppfyllda enligt följande skäl.

Länsstyrelsen i Västmanlands län har beslutat att den planerade utrivningen av dammen inte kan antas medföra betydande miljöpåverkan. Sökanden har upprättat en liten miljökonsekvensbeskrivning enligt 6 kap. 47 § miljöbalken. Mark- och miljödomstolen konstaterar att genomförda samråd uppfyller de krav som ställs i 6 kap. miljöbalken. Att uppgifterna om registrerade fornlämningar inte var fullständiga i samrådsunderlaget påverkar inte den bedömningen. Fornlämningar hanteras i första hand genom kulturmiljölagstiftningen som länsstyrelsen ansvarar för. Domstolen anser också att bristen i samrådsunderlaget inte är sådan att den inte kan läkas i efterhand och kulturmiljöaspekten kan hanteras på ett relevant sätt i målet. Domstolen bedömer sammantaget att miljökonsekvensbeskrivningen utgör ett tillräckligt underlag för att domstolen ska kunna identifiera, beskriva och göra en slutlig och samlad bedömning av miljöeffekterna av verksamheten. Den kan därför läggas till grund för prövningen. En liten miljökonsekvensbeskrivning behöver inte godkännas genom ett särskilt beslut.

Rättsliga utgångspunkter för prövning av en ansökan om utrivning av en damm enligt 11 kap. 19 § miljöbalken – och gränsdragningen mot vattenverksamhet enligt 11 kap. 9 § miljöbalken

I målet är en central fråga vad som ryms vid en prövning av en ansökan om utrivning enligt 11 kap. 19 § miljöbalken, och var gränsen går för när det i stället

krävs en prövning enligt 11 kap. 9 § miljöbalken. Domstolen redogör därför nedan först för rättsläget och därefter för bedömningen i sak i detta mål.

Prövningen vid en ansökan om utrivning enligt 11 kap. 19 § MB

Enligt huvudregeln i 11 kap. 9 § miljöbalken krävs tillstånd för vattenverksamhet. Med vattenverksamhet avses bl.a. uppförande, ändring, lagning eller utrivning av en anläggning i ett vattenområde (11 kap. 3 §). Tillstånd behövs dock inte om det är uppenbart att vare sig allmänna eller enskilda intressen skadas genom vattenverksamhetens inverkan på vattenförhållandena (12 §). Tillståndsplikten gäller även utrivning. En ansökan om utrivning prövas dock enligt en särskild regel i 11 kap. 19 § miljöbalken, som innebär ett undantag från den allmänna tillståndsplikten i 11 kap. 9 § miljöbalken. Om en ansökan avser även annan tillståndspliktig verksamhet än utrivning krävs enligt huvudregeln tillstånd enligt 9 §.

Vid tillståndsprövning enligt miljöbalken ska domstolen normalt utgå från de miljörättsliga reglerna i bl.a. 2–4 kap. miljöbalken och bedöma om den ansökta verksamheten kan tillåtas på platsen och om tillstånd kan ges eller inte. Bedömningen görs bl.a. utifrån den lokalisering, utformning och omfattning som anges i ansökan och utifrån möjligheterna att motverka skador och olägenheter för omgivningen genom skyddsåtgärder och försiktighetsmått.

Undantagsregeln i 11 kap. 19 § miljöbalken anger att tillstånd alltid ska lämnas till utrivning av en vattenanläggning i ytvatten om inte ett förordnande om överflyttning av underhållsskyldigheten meddelas enligt 11 kap. 20 § miljöbalken på begäran av ägaren av en fastighet som skulle skadas av utrivningen. Till skydd för allmänna intressen får efter åtagande ett sådant förordnande också meddelas för staten, en kommun eller ett vattenförbund. Förordnande får dock inte meddelas bl.a. om det med hänsyn till den sökande eller till allmänna intressen anses mera angeläget att anläggningen rivs ut. Det övergripande syftet med möjligheten att ansöka om utrivning är att om en tillståndshavare/anläggningsägare inte längre har användning för en dammanläggning är det orimligt att ställa krav på underhållsskyldighet för all framtid. Samtidigt ger bestämmelserna stat, kommun och

vattenförbund möjlighet att ta över skötseln av en vattenanläggning för det fall allmänna intressen påkallar det (se prop. 1997/98:45 del 2 s. 141 f.).

Det framgår inte på ett tydligt sätt av förarbeten och rättspraxis hur den närmare prövningen ska göras när det gäller t.ex. frågor som regleras i 2–4 kap. miljöbalken. Klart är dock att även om det inte görs något förbehåll enligt undantaget i 11 kap. 20 § miljöbalken får utrivning inte ske ovillkorligt, utan de skyddsåtgärder och försiktighetsmått som behövs ska föreskrivas i enlighet med 2 kap. 3 § miljöbalken. I förarbetena till balken anges att försiktighetsmått ska vidtas så att skador och olägenheter förebyggs dels vid själva utrivningen, dels för framtiden. Vidare att miljödomstolen när den meddelar tillstånd till utrivningen ska meddela villkor om bl.a. återställningsåtgärder (se prop. 1997/98:45 del 2 s. 142).

Mark- och miljööverdomstolen har i en dom den 14 juni 2023 i mål nr M 4324-21 närmare redogjort för hur reglerna om utrivning har vuxit fram sedan vattenlagens tid. Domstolen anger här bl.a. följande.

I förarbetena till miljöbalken finns inte några uttalanden av innebörd att tillståndsprövningens omfattning vid utrivning ändrats i förhållande till vad som gällde tidigare enligt vattenlagen (*där en ansökan om tillstånd till utrivning inte skulle prövas enligt tillåtlighetsreglerna i 3 kap. 1-4 §§ vattenlagen, men däremot prövas mot de principer som framgick av 3 kap. 7 § vattenlagen, mark- och miljödomstolens anm.*). I stället anges att 11 kap. 19 § miljöbalken motsvarar 14 kap. 1 § vattenlagen. Även i övrigt överensstämmer det som anges i förarbetena till bestämmelserna i miljöbalken i stort med det som anges i förarbetena till vattenlagen. Mot den bakgrunden och med beaktande av att 11 kap. 19 § miljöbalken stadgar att tillstånd alltid ska lämnas till utrivning finner Mark- och miljööverdomstolen att det inte finns utrymme att neka tillstånd till utrivningen med hänvisning till påverkan på kulturmiljön enligt 3 kap. 6 § miljöbalken, däremot ska kulturmiljön beaktas vid bedömning av vilka skyddsåtgärder och försiktighetsmått som ska föreskrivas.

Gränsdragningen mot tillståndspliktig vattenverksamhet enligt 11 kap. 9 § miljöbalken

Med utrivning förstås borttagande av en vattenanläggning utan att någon annan sätts i stället. Prövningen ryms då i 11 kap. 19 §. Om anläggningen i stället ska ersättas

med en ny anläggning, kommer ansökan att få utföra den nya vattenanläggningen att utgöra huvudsaken och borttagandet av den befintliga anläggningen endast vara ett led i det nya byggnadsarbetet. Vid tillståndsprövningen enligt 11 kap. 9 § av den nya verksamheten ska också avgöras hur den gamla vattenanläggningen får rivas ut och skaderegleringen avse även utrivningen (se hänvisningar i rättsfallen nedan).

Mark- och miljööverdomstolen har i några avgöranden bedömt gränsdragningen mellan en prövning enligt 11 kap. 9 respektive 19 §§ miljöbalken. I en dom den 11 oktober 2023 i mål nr M 8113-22 angående ansökan om utrivning av damm i Ockelbo kommun avslår domstolen ansökan om utrivning. Domstolen angav här bl.a. följande. Av ansökan framgår att huvudsyftet med anläggandet av den aktuella sjöträskeln är att förhindra en oönskad avsänkning av Måcksjön. Sjöträskeln utgör därmed en ny, dämmande vattenanläggning. Att den medger en naturlig variation av trivselnivån, till förmån även för de ekologiska processerna längs med sjöns strandzon, föranleder ingen annan bedömning. Ansökan måste därför prövas enligt 11 kap. 9 § miljöbalken.

En liknande bedömning gjordes i en dom den 11 oktober 2023 i mål nr M 10561-22, där en ansökan om utrivning av tre dammar i Hudiksvalls kommun avslogs, bl.a. med hänvisning till att huvudsyftet med anläggandet av träsklar vid två av tre dammar i Långvindsån var att förhindra en oönskad avsänkning av vattennivån. Domstolen gjorde bedömningen att träsklarna utgjorde en ny, dämmande vattenanläggning. Avseende den tredje dammen bedömde domstolen dock att ansökta åtgärder ”eventuellt med undantag för den träskel i natursten som föreslås i utloppet till den angränsande mindre dammen” kunde bedömas som utrivning enligt 11 kap. 19 § miljöbalken, men att utredningen inte var tillräcklig för att ta ställning till behövliga skyddsåtgärder.

En annan bedömning gjorde Mark- och miljööverdomstolen dock i dom den 14 juni 2023 i mål nr M 4324-21 avseende tillstånd till utrivning av del av vattenanläggning i Nora kommun, där ansökan om utrivning godtogs och prövningen gjordes endast enligt 11 kap. 19 § miljöbalken. Ansökan avsåg här att vid Järle kvarn riva ut

luckor, gåtbalkar och utskovströsklar, utföra terrängjustering och biotopvårdande åtgärder upp- och nedströms befintligt dammläge, anlägga vissa angivna nya och förstärka befintliga erosionsskydd samt uppföra och riva ut erforderliga dammar. Domstolen konstaterar att tillståndsansökan avser borttagande av centrala delar av dammanläggningen på platsen och dess dämmande funktion ersätts inte. Åtgärderna avseende terrängjustering och biotopvård, som innefattar anläggandet av naturlika stentrösklar uppströms, är sammankopplade med utrivningen och syftar i huvudsak till att styra avbördningen. Domstolen ansåg därför att 11 kap. 19 § var tillämplig vid utrivningen.

Mark- och miljödomstolens bedömning av tillåtligheten av ansökta åtgärder

Allmänt om tillåtligheten

Mark- och miljödomstolen inleder med att konstatera att utrivning av ett vandringshinder som försämrar vattendrags konnektivitet som en utgångspunkt är en positiv åtgärd för miljön och förenlig såväl med miljöbalkens portalbestämmelse om en hållbar utveckling som med ramdirektivet för vatten om en god vattenmiljö. Även säkerhetsaspekter talar för att dammen bör rivas ut och att sökanden bör frigöras från sitt underhållsansvar. Domstolen gör sammantaget bedömningen att ansökan om utrivning enligt 11 kap. 19 § miljöbalken kan godtas med de försiktighetsmått och skyddsåtgärder som anges i domslutet. De närmare skälen för det är följande.

I målet är ifrågasatt om ansökan kan behandlas som en ansökan om utrivning, eller om det är fråga om en ny vattenanläggning som måste tillståndsprövas enligt 11 kap. 9 § miljöbalken. Frågan ställs på sin spets i detta mål särskilt med anledning av de olika synpunkterna kring utloppsfårans utformning och skadeförebyggande funktion genom att förhindra att oönskad svagsimmande fiskart, gädda, vandrar upp till Haraldsjön (se mer under rubriken *Villkor* nedan). Domstolen gör följande bedömning i frågan om ansökan kan prövas fullt ut som en ansökan om utrivning.

Ovan har redogjorts för gränsdragningen mellan 11 kap. 9 och 19 §§ miljöbalken i praxis. Domstolen bedömer i detta fall att anläggningens *funktion* – att återskapa ett

naturligt utlopp – är en del av utrivningsåtgärden som sådan. Förutom själva utrivningen är alltså åtgärderna i punkten 2 och 3 i tillståndsmeningen i domslutet, att genomföra fyllning och pluggning vid dammutskovets läge samt att anlägga en ny utloppsfåra, och därav återställa sjöns utlopp till ett naturligt tillstånd, att betrakta som återställningsåtgärder. Åtgärderna innebär en återställning till en naturlig hydrologi och konnektivitet för spridning och fri passage för djur, växter, sediment, organiskt material och näringsämnen. Åtgärderna innebär inte att någon dämmande funktion ersätts utan återskapar – så långt det är möjligt att bedöma med hänsyn till att dammen synes ha funnits i åtminstone ca 150 år – en naturlig avbördning från sjön till nedströms belägna vattendrag och sjöar.

Särskilt om miljö kvalitetsnormer för vatten

Domstolen bedömer också att åtgärderna inte kommer i konflikt med miljö kvalitetsnormerna för vatten, utan tvärtom ökar förutsättningarna att klara normen god ekologisk status till 2027 för särskilt berörda vattenförekomster; Haraldsjön, och ån nedströms, Haraldsjöån, som i dagsläget har måttlig respektive otillfredsställande ekologisk status, där specifikt kvalitetsfaktorn konnektivitet är klassad som dålig. Kvalitetsfaktorn hydrologisk regim är klassad som otillfredsställande för båda vattenförekomsterna på grund av förekomsten av vandringshinder. Sammantaget innebär detta bland annat att kvalitetsfaktorn fisk har klassats som måttlig för Haraldsjön och otillfredsställande för Haraldsjöån.

Särskilt om kulturmiljö m.m.

Vad gäller frågan om påverkan på kulturmiljön bedömer domstolen att det inte finns stöd för att avslå ansökan med stöd av en prövning enligt 3 kap. 6 § miljöbalken (se Mark- och miljööverdomstolens avgörande den 14 juni 2023 i mål nr M 4324-21) och att tillräcklig hänsyn kan tas till kulturmiljön genom den parallella prövningen enligt kulturmiljölagen under länsstyrelsens ansvar, samt genom de villkor som föreskrivs i denna dom både som villkor för själva tillståndet, se villkor 12 och 13, och som villkor för tillstånd/dispens från föreskrifterna för naturvårdsområdet Malingsbo-Kloten, se nedan. Domstolen konstaterar också att synen på platsen

ytterligare klargjorde att placeringen av utloppsfåran kan justeras något för mindre påverkan på de kulturminnesmärkta delarna. Åtgärderna ska också utföras i samråd med arkeolog/kulturmiljösakkunnig. De villkor som gäller enligt länsstyrelsens beslut den 13 mars 2023 om tillstånd till ingrepp i fornlämning med villkor om arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning gäller parallellt.

Domstolen delar också sökandens bedömning att det inte krävs strandskyddsdispens för åtgärderna med hänsyn till att de syftar till miljöförbättring och att själva arbetena har begränsad varaktighet.

Sammanfattningsvis ska tillstånd meddelas till ansökta åtgärder med de villkor som framgår av domslutet.

Villkor

Tillståndet lämnas under förutsättning att sökanden utför åtgärderna i huvudsaklig överensstämmelse med vad som har angetts i ansökningshandlingarna med kompletteringar. Detta följer av det allmänna villkoret (villkor 1). De särskilda villkor som sökanden slutligt har formulerat är lämpliga, med de justeringar som framgår av villkor 13 med precisering om att fiskesakkunnig och arkeolog/kulturmiljösakkunnig ska delta för att så långt möjligt genomföra åtgärden i form av ett utlopp som anpassas för lokalen för att uppnå ändamålsenlig funktion – och samtidigt minimera påverkan på kulturmiljön. Se även nedan om särskilt villkor avseende tillgängliggörandet av värdefull kulturmiljö för tillstånd och dispens enligt föreskrifterna för Malingsbo-Kloten naturreservat.

Domstolen bedömer att det inte finns förutsättningar att enligt länsstyrelsens yrkande i villkoren ange att sjöutloppet ska utföras med brantare partier för att förhindra svagsimmande arter såsom gädda att nå Haraldsjön. Utifrån befintlig utredning finns det inte stöd för att konstatera att den ursprungliga utloppsfåran historiskt har varit sådan att endast starksimmande arter har kunnat passera.

Domstolen bedömer att utgångspunkten för åtgärderna bör vara att hög status med avseende på konnektivitet ska kunna nås för vattenförekomsten, vilket innebär att samtliga vandringsbenägna fiskarter som förekommer ska kunna vandra inom eller

genom ytvattenförekomsten. Domstolen anser att klassificeringen hög status med avseende på konnektivitet bör motsvara de ursprungliga förhållandena i utlopps-fåran utan förekomst av artificiella barriärer. Det blir därmed inte relevant att särskilt anpassa utloppet för att försvåra för passage av gädda och andra svagsimmande arter. Eventuella åtgärder med syfte att förhindra uppvandring av gädda får hanteras i annan ordning. Åtgärderna får inte heller bli så tekniskt utformade att de blir att betrakta som en ny vattenanläggning som kräver tillstånd enligt 11 kap. 9 § miljöbalken.

Tillstånd och dispens från föreskrifter för Malingsbo-Kloten naturreservat (naturvårdsområde)

Mark- och miljödomstolen prövar ansökan om tillstånd/dispens från föreskrifterna för Malingsbo-Klotens naturreservat med stöd av 21 kap. 3 § miljöbalken.

Domstolen bedömer att de ansökta åtgärderna i vissa delar inte är förenliga med de förbud som regleras i föreskrifterna och att en prövning av tillstånd respektive dispens därför behöver göras. Domstolen bedömer att det finns förutsättningar för tillstånd och dispens från de förbud som beskrivs nedan, då syftet med åtgärden är att stärka de bevarandevärden som föreskrifterna i sig syftar till att stärka. Med hänsyn till föreskrifternas syfte om att bl.a. tillgängliggöra området bedömer domstolen att de villkor länsstyrelsen har begärt om allmänhetens möjlighet att besöka området och förstå dess historia bör föreskrivas som villkor för dispensen.

De aktuella åtgärderna ska utföras i utkanten av Malingsbo-Kloten naturvårdsområde (beslut 1981-11-11). Enligt 9 § lagen (1998:811) om införande av miljöbalken gäller fortfarande beslut som har meddelats före balkens ikraftträdande om att skydda och vårda ett område. Sådana beslut ska anses meddelade med stöd av motsvarande bestämmelser i miljöbalken. Naturvårdsområde ska vid tillämpningen av miljöbalken anses som naturreservat. Enligt 7 kap. 7 § andra stycket miljöbalken får länsstyrelsen eller kommunen meddela dispens från föreskrifter som den har meddelat för naturreservat, om det finns särskilda skäl. Ett beslut om dispens upphör att gälla om den åtgärd som avses med dispensen inte har påbörjats inom två år eller avslutats inom fem år från den dag då beslutet fick laga kraft.

Syftet med bildandet av naturvårdsområdet Malingsbo-Kloten var dels att bevara områdets karaktär av barrskogslandskap med inslag av ett stort antal små lövskogsomgärdade odlingsmarker samt lämningar från tidigare bergsbruk och järnhantering, dels att genom enkla anordningar underlätta för allmänheten att på ett för naturmiljön skonsamt sätt vistas i området och uppleva dess naturvärden. Syftet ska också vara att bevaka naturvärdena i de speciellt skyddsvärda områdena (geologiska och biologiska särskyddsområden).

Syftet kan alltså kortfattat beskrivas som att bevara biologisk mångfald, tillgodose behov av områden för friluftslivet genom större sammanhängande område med besöksobjekt och höga upplevelsevärden samt att vårda och bevara värdefulla naturmiljöer såsom limniska miljöer i form av sjöar och vattendrag.

Enligt föreskrifterna krävs länsstyrelsens tillstånd bl.a. för att genom dämning, sprängning eller på annat sätt förändra vattendragens topografi eller sjöarnas avrinningsförhållanden (punkten A.5 i föreskrifterna). Ovanstående förbud ska enligt föreskrifterna inte utgöra hinder mot sådan dämning eller reglering av vattendragen som medges i vattendom meddelad före 1982 eller som sker med stöd av gammal hävd.

Vidare gäller förbud enligt punkten D i föreskrifterna att bl.a. göra åverkan på mark eller växtlighet t.ex. genom att gräva upp örter, fälla levande eller döda träd eller skada levande träd genom att bryta kvistar (D.1), framföra bil eller annat motordrivet fordon annat än på vägar som är upplåtna för sådan trafik (D.5) samt sätta upp tavla, plakat, affisch, skylt eller därmed jämförlig anordning (D.9).

Tillstånd och dispens med villkor ska därmed lämnas enligt domslutet.

Regleringsföreningens yrkande om ersättning

Ersättning vid utrivning av en vattenanläggning regleras i 31 kap. 19 § miljöbalken. I linje med domstolens slutsatser av verkningarna av kompensationsvillkoret i domen i det äldre vattenmålet VA 96/74 under avsnittet om rådighet ovan, dvs. att domen inte ger någon regleringsrättighet – eller skyldighet – för dammen i Haraldsjön vare sig för kommunen eller sökanden, är det inte fråga om någon skada

för regleringsföreningen genom denna ansökan. Det aktuella villkoret i den domen blir utan verkan genom utrivningen och eventuella ersättningsanspråk får hanteras i annan ordning. Sökanden är således inte skyldig att upprätthålla regleringen i dammen och regleringsföreningens yrkanden om ersättning för förlorad reglerkraft ska därmed avslås.

Arbetstid

Enligt 22 kap. 25 § andra stycket miljöbalken ska det, i en dom som innebär att tillstånd ges till en vattenverksamhet, anges den tid inom vilken arbetena ska vara utförda. Hur lång den får vara får bestämmas med hänsyn till omständigheterna i varje enskilt fall, dock enligt huvudregeln högst tio år.

Med hänsyn till de arbeten som ska utföras till följd av utrivningen av dammen anser domstolen att arbetstiden kan bestämmas i enlighet med sökandens yrkande, dvs. till tre år från det att denna dom har fått laga kraft.

Oförutsedd skada

Utredningen i målet tyder inte på att den sökta verksamheten kommer att ge skador på omgivande fastigheter. Skulle så ändå ske får detta lösas inom ramen för anmälan om oförutsedd skada.

Tiden för anmälan om oförutsedd skada enligt 24 kap. 18 § miljöbalken bör med hänsyn till åtgärdernas karaktär bestämmas till den kortaste perioden enligt bestämmelsen, dvs. fem år räknat från utgången av den arbetstid som domstolen har bestämt.

Rättegångskostnader

Sveaskog har vitsordat regleringsföreningens yrkade ersättning för rättegångskostnader, varför ersättning ska betalas ut enligt domslutet.

Prövningsavgift

Avgiften kan slutligt fastställas till 5 000 kr.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se [bilaga](#) (MMD-01)

Överklagande senast den 2 juli 2024.

Erika Ekman

Tony Persson

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Erika Ekman, ordförande, och tekniska rådet Tony Persson samt de särskilda ledamöterna Hans Lindström och Göran Nilsson.

Hur man överklagar

Dom i mark- och miljödomstol som första instans

MMD-01

Vill du att domen ska ändras i någon del kan du överklaga. Här får du veta hur det går till.

Överklaga skriftligt inom 3 veckor

Ditt överklagande ska ha kommit in till domstolen inom 3 veckor från domens datum. Sista datum för överklagande finns på sista sidan i domen.

Överklaga efter att motparten överklagat

Om ena parten har överklagat i rätt tid, har den andra parten också rätt att överklaga även om tiden har gått ut. Det kallas att anslutningsöverklaga.

En part kan anslutningsöverklaga inom en extra vecka från det att överklagandetiden har gått ut. Ett anslutningsöverklagande måste alltså komma in inom 4 veckor från domens datum.

Ett anslutningsöverklagande upphör att gälla om det första överklagandet dras tillbaka eller av något annat skäl inte går vidare.

Så här gör du

1. Skriv mark- och miljödomstolens namn och målnummer.
2. Förklara varför du tycker att domen ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha och varför du tycker att Mark- och miljööverdomstolen ska ta upp ditt överklagande (läs mer om prövningstillstånd längre ner).
3. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis. Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet.
4. Lämna namn samt aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer.

Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
5. Skriv under överklagandet själv eller låt ditt ombud göra det.
6. Skicka eller lämna in överklagandet till mark- och miljödomstolen. Du hittar adressen i domen.

Vad händer sedan?

Mark- och miljödomstolen kontrollerar att överklagandet kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet. Det innebär att domen gäller.

Om överklagandet kommit in i tid, skickar mark- och miljödomstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Mark- och miljööverdomstolen.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning, kan även Mark- och miljööverdomstolen skicka brev på detta sätt.

Prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen

När överklagandet kommer in till Mark- och miljööverdomstolen tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning.

Mark- och miljööverdomstolen ger prövningstillstånd i fyra olika fall.

- Domstolen bedömer att det finns anledning att tvivla på att mark- och miljödomstolen dömt rätt.
- Domstolen anser att det inte går att bedöma om mark- och miljödomstolen har dömt rätt utan att ta upp målet.
- Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rättstillämpningen.
- Domstolen bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Om du *inte* får prövningstillstånd gäller den överklagade domen. Därför är det viktigt att i överklagandet ta med allt du vill föra fram.

Vill du veta mer?

Ta kontakt med mark- och miljödomstolen om du har frågor. Adress och telefonnummer finns på första sidan i domen.

Mer information finns på www.domstol.se.